

Õiguskantsler

Priit Pikamäe
Riigikohtu esimees
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie nr

Meie 20.02.2014 nr 9-2/140251/1400828

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-67-13
Toimetulekutoetuse määramine eestkostetavaga pere moodustavale eestkostjale

Austatud Riigikohtu esimees

Palusite minu arvamust sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lg-te 1 ja 2 ja § 22² lg-te 1 ja 2 ning perekonnaseaduse § 183 lg 3 põhiseaduspärasuse kohta. Märkisite oma kirjas, et Tallinna Halduskohus jättis oma 23.12.2013 otsusega haldusasjas nr 3-13-1170 need sätted kohaldamata ning tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles eestkostja toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on tema perekonnaliikmest eestkostetava sissetulek, mida eestkostja ei saa oma huvides, s.o enda elatusmiinimumi tagamiseks kasutada, ning milles nimetatud normid ei võimalda haldusorganile kaalutlusõigust.

Kõigepealt vabandan Teie ees, et alles nüüd oma arvamust avaldan.

Olles analüüsinud vaidlusaluseid norme nende koostoimes ning teisi asjakohaseid seadusesätteid, leian, et **sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lg-d 1 ja 2 ja SHS § 22² lg 1 pole asjassepuutuvad. Sotsiaalhoolekande seaduse § 22² lg 2 ja perekonnaseaduse § 183 lg 3 on vaidlustatud osas põhiseaduspärased.**

Järgnevalt põhjendan oma seisukohta. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Asjaolud ja menetluse käik

1. Albu Vallavalitsus jättis 22.05.2013 temalt toimetulekutoetust taotlenule toetuse määramata põhjendusel, et taotleja ja temaga koos elava täisealise poja sissetulek ületab sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 22 lg-s 1 ja § 22² lg-s 1 sätestatud toimetulekupiiri.

2. Taotleja esitas seepeale kaebuse Tallinna Halduskohtule, paludes kohtul Albu Vallavalitsuse kõnealune otsus tühistada ja kohustada vallavalitsust avaldust uuesti läbi vaatama. Taotleja selgitas kohtule, et tal puudub tema esmavajadusi rahuldav sissetulek. Temaga koos elava

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

täisealise poja sissetulekuid ta enda esmavajaduste rahuldamiseks kasutada ei või, kuna poja eestkostjana ei või ta poja vara enda huvides kasutada.

3. Tallinna Halduskohus kaasas menetlusse peale Albu Vallavalitsuse Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumi, kes andsid kohtule selgitusi erinevate sotsiaalhoolekande seaduse ja perekonnaseaduse normide kohta.

4. Tallinna Halduskohus rahuldab kaebuse. Ühtlasi tunnistas kohus SHS § 22 lg-d 1 ja 2 ja SHS § 22² lg-d 1 ja 2 ning perekonnaseaduse (edaspidi PKS) § 183 lg 3 põhiseadusvastasteks osas, milles eestkostja toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on tema perekonnaliikmest eestkostetava sissetulek, mida eestkostja ei saa oma huvides, s.o enda elatusmiinimumi tagamiseks kasutada, ning milles nimetatud normid ei võimalda haldusorganile kaalutlusõigust. Kohus jättis vaidlusalused normid kohaldamata ning edastades otsuse Riigikohtule, millega algatas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse. Oma otsust põhjendas Tallinna Halduskohus sellega, et kuna sotsiaalhoolekande seaduse järgi tuleb selle seaduse mõttes pere moodustavate inimeste sissetulekuid käsitada ühisena olenemata sellest, et teine seadus seda keelab, jätab kehtiv õigus puuduses oleva inimese vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) § 28 lg-ga 2 ilma riigi abist.

II Vaidlusalused sätted

5. Albu Vallavalitsuse otsuse tegemise ajal (22.05.2013)¹ sätestas PKS § 183 lg 3 järgnevat:

„§ 183. Eestkostja kohustus valitseda eestkostetava vara

[---]

(3) Eestkostja peab hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ega tohi kasutada eestkostetava vara oma huvides.”

SHS § 22 lg-d 1 ja 2 sätestasid

„§ 22. Toimetulekutoetus

(1) Toimetulekutoetust on õigus saada üksi elaval isikul või perekonnal, kelle kuu netosissetulek pärast käesoleva seaduse § 22² lõigetes 5 ja 6 sätestatud tingimustel arvestatud eluruumi alaliste kulude mahaarvamist on alla kehtestatud toimetulekupiiri. Toimetulekupiiri kehtestamisel lähtutakse minimaalsetest tarbimiskuludest toidule, riietusele ja jalanõudele ning muudele kaupadele ja teenustele esmavajaduste rahuldamiseks.

¹ Kuna haldusakti õiguspärasust kontrollitakse haldusakti andmise aja seisuga, eeldan, et kohus vaidlustas kõnealused normid seisuga 22.05.2013, mil Albu Vallavalitsus võttis taotleja suhtes vastu keelduva haldusakti. Mõõnan siinjuures, et kohustamismõnede (mis ka esitati) rahuldamisel tuleb kohtul hinnata ka kohtuotsuse tegemise seisu (nt RKHKo 07.04.2010, nr 3-3-1-5-10, p 14: „Kohtuasjas nr [3-3-1-5-09](#) tehtud asja Riigikohtu üldkogule andmise määruks leidis halduskolleegium (p 12), et kohustamiskaebuse rahuldamiseks peab kohus hindama, kas toimingut sooritamise on vanglale õigusaktidest tulenevalt kohustuslik ja lubatud kohtuotsuse tegemise, mitte aga taotletud toimingut tegemisest keeldumise ajal või kaebuse esitamise ajal. Kohus ei saa kohustada haldusorganit toimingut sooritama, kui kohtuotsuse tegemise ajal kehtiv õigus seda ei võimalda. Samale seisukohale asus selles asjas ka üldkogu (Riigikohtu üldkogu otsus kohtuasjas nr [3-3-1-5-09](#), p 44).”).

[---]

(2) Toimetulekutoetuse määramise aluseks on toetuse taotleja ja tema perekonnaliikmete sissetulek. Toimetulekutoetuse määramisel loetakse perekonna liikmeteks abielus või abielulistes suhetes olevad samas eluruumis elavad isikud, nende abivajavad lapsed ja vanemad või muud üht või enamat tuluallikat ühiselt kasutavad või ühise majapidamisega isikud.

[---].”

ja SHS § 22² lg-d 1 ja 2 sätestasid

„§ 22². Toimetulekutoetuse arvestamise alused

(1) Toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on üksi elava isiku või perekonna kõigi liikmete eelmise kuu netosissetulek, jooksva kuul tasumisele kuuluvad eluruumi alalised kulud ning kehtestatud toimetulekupiir.

(2) Toimetulekutoetuse arvestamisel ei arvata üksi elava isiku või perekonna sissetulekute hulka:

- 1) ühekordseid toetusi, mida on üksi elavale isikule, perekonnale või selle liikmetele makstud riigi- või kohaliku eelarve vahenditest;
- 2) puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel makstavaid toetusi, välja arvatud puudega vanema toetus;
- 3)
- 4) riigi tagatisel antud õppelaenu;
- 5) tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel makstavat stipendiumi ning sõidu- ja majutustoetust;
- 6) õppetootuste ja õppelaenu seaduse alusel makstud vajaduspõhist õppetootust.

[---].”

III Analüüs

6. Asjas on küsimus, kas SHS § 22 lg-d 1 ja 2 ja SHS § 22² lg-d 1 ja 2 ning PKS § 183 lg 3 on põhiseaduspäraseks osas, milles eestkostja toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on tema perekonnaliikmest eestkostetava sissetulek, mida eestkostja ei saa oma huvides, s.o enda elatusmiinimumi tagamiseks kasutada, ning milles nimetatud normid ei võimalda haldusorganile kaalutlusõigust. Enne sellele küsimusele vastamist hindan kõigepealt, kas Tallinna Halduskohtu käivitatud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses on Riigikohtul võimalik seisukohta kujundada (p-d 7—10). Seejärel analüüsin vaidlusaluste sätete põhiseaduspärasust (p-d 11—24).

3. 1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus

7. Põhiseaduslikkuse järelevalve on lubatav siis, kui norm on asjassepuutuv. Asjassepuutuv on norm siis, kui sellest sõltub kohtuasja lahendus. Põhiseaduslikkuse järelevalves on seega asjassepuutuv norm, millele tuginedes peaks kohus normi põhiseadusele mittevastavuse korral otsustama asja teisiti, kui juhul, mil norm oleks põhiseadusega kooskõlas.

8. Järgnevalt hindan vaidlusaluste normide asjassepuutuvust. Selle tegemisel lähtun järgnevatest eeldustest:

- 1) kohtuasjas on leitud, et taotleja ja tema täisealine poeg elavad faktiliselt koos ja moodustavad sisuliselt kooselava perekonna;
- 2) taotleja ei tule toime iseendale inimväärse äraelamise tagamisega ja perekonnaseaduse alusel ülalpidamiskoostööde esitamise kaudu ta seda samuti teha ei suudaks,
- 3) eestkostetav on täielikult võimetu oma varaga adekvaatselt toimetama².

9. Vaidlusaluste normide põhiseaduspärasuse hindamine taandub küsimusele, kuidas tõlgendada PKS § 183 lg-t 3: kui seda normi saab tõlgendada moel, mis lubab kasutada eestkostetava vara perekonna ühisvajaduste, sh eestkostja esmavajaduste, rahuldamiseks, on eestkostjal selles kohtuasjas faktiliselt võimalik rahuldada oma esmavajadusi ning kohaliku omavalitsuse otsus jätta toimetulekutoetus määramata oleks olnud õiguspärane. Kui seda normi nii tõlgendada ei saa, pole eestkostjal selles kohtuasjas faktiliselt võimalik rahuldada oma esmavajadusi määral, mida eeldab sotsiaalhoolekande seadus. Seega sõltub kohtuasja lahendus PKS § 183 lg 3 tõlgendusest. Seepärast leian, et PKS § 183 lg 3 on asjassepuutuv säte.

10. Kui PKS § 183 lg-t 3 ei saa tõlgendada moel, mis lubab kasutada eestkostetava vara perekonna ühisvajaduste, sh eestkostja esmavajaduste, rahuldamiseks, on minu hinnangul asjassepuutuv ka SHS § 22² lg 2, sest selle sättega on seadusandja reguleerinud erandlikke olukordi, mil ühe või teise sissetuleku leibkonna sissetulekute hulka arvestamine pole seadusandja hinnangul teiste normide eesmärgi silmas pidades mõeldav. See tähendab, et kui selles loetelus oleks nimetatud erandina ka faktiline võimatus kasutada eestkostetava vara leibkonna ülalpidamiseks, oleks eestkostjal selles kohtuasjas õigus saada toimetulekutoetust ning kohaliku omavalitsuse otsus jätta toimetulekutoetus määramata oleks olnud õigusvastane. SHS § 22 lg-d 1 ja 2 ja SHS § 22² lg 1 ma asjassepuutuvateks ei loeks, kuna need on oma reguleerimisastmelt märksa üldisemad³ ning eelistades normide võimalikult laias ulatuses kehtimajäämist, ei pea ma hädavajalikuks nii suures ulatuses normikontrolli teha.

3.2. Asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

11. PS § 28 lg 2 sätestab igaühe õiguse riigi abile puuduse korral. Sellest sättest tuleneb inimesele subjektiivne õigus saada olenemata toimetulekuraskuse põhjusest riigilt abi ulatuses, mis kindlustab tema minimaalse inimväärse äraelamise.⁴ Riigi abile on inimesel põhiseaduse järgi aga õigus alles siis, kui

- a) ta ei saa ise endale inimväärse elu kindlustamisega hakkama ja
- b) ka pere ei suuda oma liikme abivajadust piisaval määral rahuldada (PS § 27 lg-test 3 ja 5).⁵ Seega olukorras, kus inimene suudab ise või oma pere toel endale inimväärse äraelamise tagada, ei ole riik kohustatud talle abi tagama.

12. Nagu eespool öeldud, taandub vaidlusaluste normide põhiseaduspärasuse hindamine küsimusele, kuidas tõlgendada PKS § 183 lg-t 3: kui seda normi saab tõlgendada moel, et

² Eeldus tugineb eestkoste määramise kohtulahendile.

³ Vt ka RKÜKo 21.05.2008, nr 3-4-1-3-07, p 33: „Üldkogu on seisukohal, et seadusandja tegevust, mille tulemusena on sätestatud regulatsioon, mis välistab õiguse kasutamise, saab üheaegselt käsitada nii põhiseaduse vastaselt piirava regulatsiooni kehtestamisena kui ka põhiseadusega nõutava regulatsiooni kehtestamata jätmisena. Sellises olukorras võib piirava normi vaidlustamine tähendada ka seadusandja tegevusetuse, mis seisneb põhiseadusega nõutava regulatsiooni kehtestamata jätmises, vaidlustamist.”

⁴ RKPJKo 21.01.2004, nr 3-4-1-7-03.

⁵ RKPJKo 21.01.2004, 3-4-1-7-03, p 18.

eestkostetava vara saab kasutada perekonna ühisvajaduste, sh eestkostja esmavajaduste, rahuldamiseks, pole enam küsimust, kas SHS § 22 lg-te 1 ja 2 ja SHS § 22² lg-te 1 ja 2 rakendamisel on eestkostjal selles kohtuasjas faktiliselt võimalik rahuldada oma esmavajadusi.

13. Arvestades, et PKS § 183 lg 3 eesmärk on kaitsta, et enda varaga adekvaatselt toimetama võimetule täisealisele inimesele määratud eestkostja ei kuritarvitaks oma positsiooni ja ei rikastuks alusetult eestkostetava vara arvel (ei kasutaks eestkostetavat enda huvides ära),⁶ tuleks kohtuasja puutuvalt leida vastus küsimusele, kas eestkostetava vara kasutamist perekonna ühisvajaduste, sh eestkostja esmavajaduste, rahuldamiseks (nt seebi, šampooni, nõudepesuvahendi, pesupulbri, tualettpaberi ning soola, suhkru, saia-leiva ja makaronide ostmiseks ning eluasemekulude eest tasumiseks), saab pidada eestkostetava huvides tehtuks. Teisisõnu on küsimus selles, kas PKS § 183 lg-t 3 saab tõlgendada nii, et pere nimel ja pere ühishuvides tehtud kulutusi saab pidada ka üksiku pereliikme (eestkostetava) huvides tehtuks. Näiteks kui eestkostja ja eestkostetav elavad perena koos nende kaasomandis olevas korteris ning nende elukorraldus näeb välja selline, et eestkostja koristab korterit, aga pesulapi, põrandapesuvee ja –vedeliku eest tasub eestkostetav, tuleks leida vastus küsimusele, kas kõnealused eestkostetava vara arvel tehtud kulutused on tehtud pere ühishuvides, eestkostja huvides või eestkostetava huvides.

14. Järgnevalt püüan sellele küsimusele vastata, tõlgendades PKS § 183 lg-t 3 süstemaatiliselt.

15. Perekonnaseadus reguleerib nii koos kui ka lahus elavate pereliikmete suhteid, sh ühist majapidamist omavate pereliikmete omavahelisi suhteid. Näiteks kohustab perekonnaseadus üldiselt vanemat ja last teineteist toetama ja teineteisest lugu pidama ning arvestama teineteise huve ja õigusi (PKS § 113). Olukorda, kus laps elab koos oma vanematega ja need teda kasvatavad või ülal peavad, reguleerib perekonnaseadus nii, et laps on kohustatud oma võimetele ja võimalustele vastaval viisil vanemaid koduses majapidamises abistama (PKS § 114). Kui vanematega koos elav täisealine laps teeb majapidamiskulude katteks oma varast kulutusi või sel eesmärgil loovutab vanematele osa oma varast, rakendub perekonnaseaduses sätestatud eeldus, et ta ei teinud kulutusi kavatsusega nõuda vanematelt nende hüvitamist (PKS § 115). Ka sätestab perekonnaseadus, et kui puuduvad muud asjakohased vahendid vanemate endi ja lapse alaealiste vallaliste õdede ja vendade ülalpidamiskulude katmiseks ja lapse varalt saadavat kasu ei vajata lapse vara korrapärase valitsemise kulude katteks ega lapse ülalpidamiseks, võivad vanemad seda kasutada enda ja lapse alaealiste vallaliste õdede ja vendade ülalpidamiseks (PKS § 132 lg 2).

16. Sisuliselt samasuguse regulatsiooni on seadusandja kehtestanud ka abikaasade vaheliste ülalpidamissuhete puhuks. Nii sätestab abikaasade puhul perekonna ülalpidamise kohustust reguleeriv PKS § 16 lg 1 esiteks, et abikaasad on vastastikku kohustatud oma tööga ja varaga perekonda ülal pidama. Teiseks sätestab PKS § 16 lg 2 aga, et perekonna ülalpidamine hõlmab tegevust ja varalisi panuseid, mis on perekonna elutingimuste kohaselt vajalikud ühise majapidamise kulude katteks ning kummagi abikaasa ja nende ülalpeetavate laste tavapärase ning erivajaduste rahuldamiseks (perekonna huvides tehtud kulutused). Sellele lisanduvalt sätestab PKS § 17 kolmandaks, et kui üks abikaasa teeb perekonnale suuremaid rahalisi kulutusi

⁶ [Perekonnaseaduse eelnõu nr 55 SE III seletuskirja \(seisuga 28.05.2007\), millele on viidatud perekonnaseaduse eelnõu nr 543 SE III seletuskirjas \(seisuga 15.06.2009\)](#): „Eestkoste mõte ja eesmärk on kaitsta piiratud teovõimega alaealiste ning täisealiste isikute isiklikke ja varalisi õigusi ning huve. Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja, kelle tegevusest sõltub suures ulatuses eestkostetava olukord (oma piiratud teovõime tõttu ei ole eestkostetaval reeglina võimalik ise enda huvide eest välja astuda). Sellest tulenevalt on oluline ka tõhusa järelevalve toimimine eestkostja tegevuse üle.”

kui teine abikaasa, siis eeldatakse, et tal ei ole õigust nõuda teiselt abikaasalt rohkem panustatud vahendite hüvitamist.

17. Eespool toodust nähtub minu hinnangul, et perekonnaseadus lähtub eeldusest, et perekonnana tegutsevad inimesed katavad majapidamiskulud ühistes (pere) huvides. Täpsemalt selgub viidatud sätetest, et

- a) seadusandja hinnangul tuleb ühise majapidamisega inimestel (perel) ühises majapidamises osaleda, sh katta ühise majapidamise kulud;
- b) ühise majapidamise ja pereliikmete vajaduste rahuldamiseks tehtud kulud tuleb üldjuhul näha pere ülalpidamiskuludena (pere ühisvajaduste rahuldamiseks tehtud kuludena) ja seega iga pereliikme huvides (kulutusi tegev pereliige tegutseb kulutusi kandes ka enda huvides) tehtuna olenemata sellest, kui suures ulatuses keegi kulutused enda kanda võtab.

18. Kokkuvõtlikult joonistub perekonnaseadusest minu arvates üheselt välja, et olukorras, kus inimesed moodustavad omavahel pere, tehakse teatud kulutusi pere kui koosluse huvides (pere ühiste vajaduste rahuldamiseks ja seega ühishuvides).

19. Nagu öeldud, on PKS § 183 lg 3 eesmärk kaitsta, et enda varaga adekvaatselt toimetama võimetule täisealisele inimesele määratud eestkostja ei kuritarvitaks oma positsiooni ja ei rikastuks alusetult eestkostetava vara arvel (ei kasutaks eestkostetavat enda huvides ära). Samal eesmärgil on PKS § 180 lg 1 ja lg 3 esimeses lauses sätestatud loetelu tehingutest, mida eestkostja ei või teha, ja PKS §-des 187 ja 188 ning PKS § 207 lg-s 2 on toodud loetelu tehingutest, mida eestkostja võib eestkostetava nimel teha kohtu nõusolekul. Nendes loeteludes ei ole nimetatud ülalpidamiseks tehtavaid kulutusi ega kinkeid kõlbelise kohustuse või viisakusreeglite järgimiseks. Vastupidi, perekonnaseaduse järgi võib eestkostja eestkostetava nimel teha vabalt kulutusi eestkostetava ülalpidamiseks, kui vastavalt PKS § 179 lg-le 1 ja PKS § 203 lg-le 2 on kohus määranud, et eestkostja ülesandeks on selliseid tehinguid teha (vt siinkohal ka PKS § 183 lg 2, PKS § 186 lg 1 ja PKS § 206 lg 1, mis räägivad eestkostetava vara tema ülalpidamiseks kasutamisest ja PKS § 194 lg-t 2, mis reguleerib eestkostja aruandekohustust). Ka on PKS § 180 lg 3 teise lause järgi eestkostjal erandina lubatud eestkostetava nimel teha kinkeid kõlbelise kohustuse või viisakusreeglite järgimiseks.

20. Kuna perekonnaseadus lubab eestkostjal vabalt teha kulutusi eestkostetava ülalpidamiseks ja teha kinkeid kõlbelise kohustuse järgimiseks, milleks nähtuvalt PKS §-st 115 võib analoogia korras pidada ka sooritust perekonna ühisvajaduste, sh üksiku pereliikme esmavajaduste, rahuldamiseks,⁷ leian, et PKS § 183 lg 3 tõlgendamine moel, mis lubab kasutada eestkostetava vara perekonna ühisvajaduste, sh eestkostja esmavajaduste, rahuldamiseks, järgib üldist perekonnaseaduse loogikat.

21. Ka haakub sellise tõlgendusega PKS § 183 lg-ga 3 sarnasel eesmärgil sätestatud eestkostja aruandekohustuse regulatsioon. Nii tuleneb muu hulgas PKS § 194 lg-st 2, et eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitatavas igaaastases aruandes tuleb eestkostjal igapäevaseks ülalpidamiseks tehtud kulutuste kohta näidata

⁷ [Perekonnaseaduse eelnõu nr 55 SE III seletuskirja \(seisuga 28.05.2007\)](#), millele on viidatud [perekonnaseaduse eelnõu nr 543 SE III seletuskirjas \(seisuga 15.06.2009\)](#): „**Suhted perekonnas.** Paragrahvid 113–115 sisaldavad vanemate ja laste üldisi vastastikuse toetamise ja lugupidamise ning üksteise huvidega arvestamise kohustusi. Sarnased põhimõtted sisalduvad käesoleval ajal ka lastekaitse seaduses. Paragrahviga 115 antakse õiguslik alus sooritustele, mida teeb oma vanematega koos elav täisealine laps majapidamiskulutuste katteks: vaidluse korral tuleb eeldada, et tegu on kinkelaadse suhtega, mille puhul lapsel ei ole õigust vanematelt midagi tagasi nõuda (vastasel korral võiks esmajoonel kõne alla tulla laenusätete kohaldamine).”

kohtule ära vaid igas kuus keskmiselt kuluva summa suurus ja neid kulutusi tõendavaid dokumente aruandele lisama ei pea.

Igapäevaste ülalpidamiskulude määratlemise kohta on perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas öeldud järgnevat: „Perekonnaseadusega ei saa ära määrata, mida tuleb lugeda igapäevakulutusteks, kuna see sõltub eestkostetava isikust: tema vajadustest, võimalustest ning tavapärasest elustandardist. Üldjuhul ei ole vaja aruandes üksiklaenu ära näidata kulutusi eestkostetava toidule ja riieteile ning igapäevakulutuste hulka võivad kuuluda ka kulutused transpordile, sidevahenditele jms. Aruandes peaks aga kindlasti välja tooma ja dokumentaalselt tõendama, kui eestkostetav on näiteks pärinud suurema rahasumma ning eestkostja on selle eest talle ostnud uue kalli ratastooli, kohandatud varustusega auto, spetsiaalse mööbli vms. Sellised esemed on küll eestkostetavale igapäevaselt vajalikud, kuid need kulutused on pigem erandlikud, kuna neid ei ole vaja teha iga kuu ning sellistele esemetele kulutatavad summad võivad olla väga suured. Seega tekib vajadus kulutuste tõendamiseks vaid juhul, kui eestkostetavale kuulub igapäevakulusid ületavat vara ning seda vara kasutatakse muude kulutuste katmiseks. See, mida tuleb igapäevaseks ülalpidamiseks tehtavate kulutuste all täpselt mõista, jääb kohtupraktika sisustada.”⁸

22. Eespool toodust järeldub, et ka PKS § 194 ei takista tõlgendamast PKS § 183 lg-t 3 moel, mis lubab eestkostetava vara arvel rahuldada perekonna ühisvajadusi, sh eestkostja esmavajadusi. Seega on kohtul võimalik eestkostetava igapäevaste ülalpidamiskulude hulka arvestada ka kulutusi, mida eestkostetava pereliikmest eestkostja on eestkostetava vara arvel teinud eestkostetava perekonna ühisvajaduste, sh eestkostja esmavajaduste, rahuldamiseks.

23. Lisan veel selgituseks, et eestkostetava varaliste huvide kaitseks on nähtuvalt PKS § 193 lg 1 esimesest lausest sisse seatud kohtulik valve eestkostja tegevuse järele. Kohtuliku järelevalve raames peab PKS § 194 lg 2 järgi eestkostja kohtule esitama eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta iga-aastase kirjaliku aruande, milles on eraldi välja toodud tehtud kulutused ning lisatud neid tõendavad dokumendid. Kuigi PKS § 194 lg-st 2 tuleneb veel, et eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitatavas iga-aastases aruandes tuleb eestkostjal igapäevaseks ülalpidamiseks tehtud kulutuste kohta näidata kohtule ära vaid igas kuus keskmiselt kuluva summa suurus ja neid kulutusi tõendavaid dokumente aruandele lisama ei pea, tuleb siinkohal silmas pidada PKS § 194 lg-st 3 tulenevat kohtu kohustust kontrollida aruannet sisuliselt, hinnata tehtud kulutuste põhjendatust ning kohustust nõuda vajaduse korral selgitusi või aruande parandamist ja täiendamist. Seega olukorras, kus on kahtlusi, et eestkostetavaga pere moodustav eestkostja pole tegutsenud eestkostetava vara arvel kulutusi tehes pere ühishuvides, on kohtul kohustus võtta selles osas seisukoht ja rakendada eestkostja suhtes meetmeid (nt võib vabastada eestkostja ja määrata uue eestkostja, kes nõuab eestkostetava nimel välja eelmise eestkostja tekitatud kahju).⁹

24. Arvestades, et PKS § 183 lg-t 3 saab tõlgendada moel, mis lubab eestkostetava vara arvel rahuldada perekonna ühisvajadusi, sh eestkostja esmavajadusi, langeb ära vajadus hinnata SHS § 22² lg 2 põhiseaduspärasust. Seetõttu leian kokkuvõttes, et SHS § 22² lg 2 ja PKS § 183 lg 3 on vaidlustatud osas põhiseaduspärased.¹⁰

⁸ [Perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu nr 214 SE III seletuskiri \(seisuga 16.04.2012\)](#).

⁹ Vt ka [perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu nr 214 SE III seletuskirja \(seisuga 16.04.2012\)](#): „Oluline on siiski silmas pidada, et eelnõuga ei muudeta kehtiva õiguse põhimõtet, mille kohaselt on kohtul õigus küsida vajaduse korral lisainformatsiooni ka igapäevaste kulutuste kohta, eriti kui kohtul tekib kahtlus, kas eestkostetava igapäevasteks vajadusteks tehtud kulutuste maht ning tema tegelik seisund on omavahel kooskõlas.”

¹⁰ Siinkohal ei võta ma seisukohta, kas kõnealused normid on õigusselged. Vt siinkohal riigikohtunik Jüri Põllu eriarvamust RKHKo 14.10.2009, nr 3-3-1-54-09, p 8 jj.

IV Seisukoht

Neil põhjendustel olen esiteks seisukohal, et **SHS § 22 lg-d 1 ja 2 ja SHS § 22² lg 1 pole asjassepuutuvad. SHS § 22² lg 2 ja PKS § 183 lg 3 on vaidlustatud osas põhiseaduspärased.**

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel